

System przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowym – nowe przepisy

Fot. NiroDesign/Bigstockphoto

Prezydent RP 27 sierpnia 2015 r. podpisał ustawę z dnia 23 lipca 2015 o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw¹, która implementuje zapisy dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/18/UE z dnia 4 lipca 2012 r.², zwanej Dyrektywą Seveso III, do prawa polskiego. Ustawa została opublikowana w Dzienniku Urzędowym 21 września 2015 r. z pozycją nr 1434 i weszła w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia.

Od 2001 r. ustawa Prawo ochrony środowiska jest głównym aktem prawnym, który wprowadza na terenie Polski system przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowym i ograniczania ich skutków oraz wdraża do prawa krajowego uregulowania unijne w tej tematyce. Nie zostały w niej jednak zamieszczone wszystkie wymagania, związane z systemem, gdyż niektóre przepisy zostały ujęte m.in. w ustawie o Inspekcji Ochrony Środowiska³, czy ustawie o Państwowej Straży Pożarnej⁴. Nowelizacja wprowadza więc zmiany nie tylko w ustawie Prawo ochrony środowiska (art. 1), ale również w ustawie o Inspekcji Ochrony Środowiska (art. 2), ustawie o Państwowej Straży Pożarnej (art. 3), ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (art. 4) oraz ustawie o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (art. 5).

Warto zwrócić uwagę, że artykuły 6-8 ustawy zmieniającej nie zostały wprowadzone bezpośrednio do żadnej z wymienionych ustaw, lecz stanowią odrębne doprecyzowanie, dotyczące zakładów istniejących, procedur w nich obowiązujących i terminów związanych z ich *vacatio legis*, tj. datą 1 czerwca 2016 r. (art. 6), przepisów wykonawczych w celu zachowania ciągłości obowiązywania zapisów prawnych (art. 7) oraz postępowań wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej (art. 8).

¹ Ustawa z dnia 23 lipca 2015 o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. poz. 1434

² Dyrektywa Seveso III, dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/18/UE z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie kontroli zagrożeń poważnymi awariami związanymi z substancjami niebezpiecznymi, zmieniająca, a następnie uchylająca dyrektywę Rady 96/82/WE. Dz. Urz. UE L 197, 24.07.2012, p. 37

³ Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska. Dz.U. z 2013 r. poz. 686 z późn. zm.

⁴ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej. Dz.U. z 2013 r. poz. 1340 z późn. zm.

Definicje

W ustawie zmieniającej doprecyzowana została definicja zakładu stwarzającego zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, w której jasno określono, że pod tym pojęciem należy rozumieć tylko zakłady o zwiększonym (ZZR) oraz o dużym (ZDR) ryzyku wystąpienia awarii (z wyłączeniem zakładów niesewesowskich). Doprecyzowano także definicję właściwego organu Państwowej Straży Pożarnej (PSP), uwzględniając w sposób dosłowny m.in. miejskich komendantów PSP.

Ustawa Prawo ochrony środowiska
z uwzględnieniem zmian wprowadzonych ustawą zmieniającą

Art. 3 Ilekroć w ustawie jest mowa o:

48a) **zakładzie stwarzającym zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej** – rozumie się przez to zakład o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej lub zakład o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, o których mowa w art. 248 ust. 1;

45) **właściwym organie Państwowej Straży Pożarnej** – rozumie się przez to właściwego miejscowo ze względu na lokalizację zakładu:

- a) komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej – w sprawach dotyczących zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej,
- b) komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej – w sprawach dotyczących zakładów o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.

Pozostałych osiem definicji, dotyczących bezpośrednio przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowym oraz ograniczania ich skutków, zamieszczono w Tytule IV Poważne awarie, w artykule 243a. Obejmują one pojęcia efektu domina, składowanej substancji niebezpiecznej, znajdowania się w zakładzie substancji niebezpiecznej, zagrożenia, uruchomienia zakładu lub jego części, a także trzy definicje zakładu: nowego, innego oraz sąsiedniego.

Art. 243a. Ilekroć w przepisach niniejszego tytułu jest mowa o:

- 1) **efekcie domina** – rozumie się przez to potencjalne oddziaływanie instalacji lub zakładów, których zlokalizowanie może zwiększyć prawdopodobieństwo wystąpienia awarii lub pogłębić jej skutki, w szczególności ze względu na skoncentrowanie posiadanych rodzajów i ilości składowanych substancji niebezpiecznych, a także ze względu na położenie geograficzne;
- 2) **składowanej substancji niebezpiecznej** – rozumie się przez to substancję niebezpieczną pozostającą pod nadzorem zakładu lub przechowywaną na jego terenie;
- 3) **uruchomieniu zakładu lub jego części** – rozumie się przez to moment rozpoczęcia eksploatacji położonych na terenie zakładu instalacji lub urządzeń, w których znajduje się lub może znajdować się substancja niebezpieczna w ilości decydującej o zaliczeniu zakładu do zakładu o zwiększonym ryzyku lub zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej;
- 7) **zagrożeniu** – rozumie się przez to samostną właściwość substancji niebezpiecznej lub warunki fizyczne, które mogą spowodować negatywne skutki dla zdrowia ludzi lub środowiska;
- 8) **znajdowaniu się w zakładzie substancji niebezpiecznych** – rozumie się przez to faktyczną lub przewidywaną obecność substancji niebezpiecznych w zakładzie lub substancji niebezpiecznych, które mogą powstać podczas uciążliwej kontroli nad procesami, w tym magazynowaniem, w odniesieniu do każdej instalacji w zakładzie, w ilościach decydujących o zaliczeniu zakładu do zakładu o zwiększonym ryzyku lub zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.

Pod pojęciem zakład nowy należy rozumieć ZZR lub ZDR uruchomiony 1 czerwca 2015 r. albo później, a także zakłady, w których po 31 maja następuje zmiana kwalifikacji: a) z zakładu niesewesowskiego na ZDR lub ZZR b) z ZZR na ZDR (lub odwrotnie), w wyniku zmiany w instalacjach lub działalności powodującej zmianę w ilości lub rodzaju substancji niebezpiecznych. Natomiast, gdy powody zmiany kategorii zakładu są inne niż określone wobec zakładu nowego, będzie on zakładem innym. Zakładem sąsiednim jest natomiast każdy zakład zlokalizowany w takiej odległości od innego zakładu, która zwiększa prawdopodobieństwo i skutki awarii.

Należy bardzo wyraźnie podkreślić, że definicja poważnej awarii nie została zmieniona, co oznacza w praktyce, że ta, która nadal obowiązuje w Polsce, jest znacznie szersza i obejmuje większe spektrum zdarzeń niż zawarta w Dyrektywie Seveso III.

Zakres stosowania

W odniesieniu do zakresu stosowania przepisów dotyczących przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowym i ograniczania ich skutków, określonych w ustawie Prawo ochrony środowiska, w ustawie zmieniającej doprecyzowano pojęcia transportu materiałów niebezpiecznych oraz składowania i magazynowania odpadów, a także dodano cztery nowe podpunkty (5-8) oraz punkt dotyczący składowania rąci metalicznej.

Art. 248.1. Zakład stwarzający zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, zwanej dalej „awarią przemysłową”, w zależności od rodzaju, kategorii i ilości substancji niebezpiecznej znajdującej się w zakładzie uznaje się za zakład o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii, zwany dalej „zakładem o zwiększonym ryzyku”, albo za zakład o dużym ryzyku wystąpienia awarii, zwany dalej „zakładem o dużym ryzyku”.

2a. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do:

- 1) komórek i jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej albo przez niego nadzorowanych;
- 2) transportu drogowego, kolejowego, wodnego śródlądowego, morskiego lub powietrznego substancji niebezpiecznych i bezpośredniego związanego z nim tymczasowego ich składowania poza terenem zakładów, z uwzględnieniem załadunku i rozładunku oraz transportu do i z doków, nabrzeży i stacji rozrządowych;
- 3) poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania kopalin ze złóż, z wyjątkiem ich składowania i magazynowania oraz chemicznych i cieplnych procesów przetwarzania tych kopalin;
- 4) składowisk odpadów oraz składowania i magazynowania odpadów, z wyjątkiem odpadów niebezpiecznych stanowiących substancje niebezpieczne określone w przepisach wydanych na podstawie ust. 3 oraz powiązanych z tymi operacjami chemicznych i cieplnych procesów przetwarzania tych odpadów;
- 5) zagrożeń spowodowanych promieniowaniem jonizującym generowanym przez substancje;
- 6) poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania kopalin ze złóż na obszarach morskich;
- 7) magazynowania gazu w podziemnych obiektach morskich, obejmujących zarówno przeznaczonych do tego obiekty magazynowe, jak i obiekty, w których prowadzi się również poszukiwania i eksploatację kopalin, w tym węglowodorów;
- 8) transportu substancji niebezpiecznych rurociągami, z uwzględnieniem pompowni, znajdującymi się poza zakładami o zwiększonym ryzyku lub zakładami o dużym ryzyku.

2b. W przypadku składowania rąci metalicznej w postaci odpadu przez co najmniej rok przepisu ust. 2a pkt 4 nie stosuje się.

Główne procedury systemu przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowym i ograniczania ich skutków

System przeciwdziałania poważnym awariom i ograniczania ich skutków składa się z szeregu procedur, będących kolejnymi etapami, tworzącymi kompleksowy układ. Zarówno w Dyrektywie Seveso III, jak i w ustawie zmieniającej ustawę Prawo ochrony środowiska nie wprowadzono żadnych zmian odnośnie do ogólnego schematu systemu, natomiast modyfikacji uległy same procedury.

Zaliczenie zakładu

Zaliczenie zakładu do jednej z dwóch kategorii zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, którymi to są zakłady o zwiększonym i dużym ryzyku, dokonywane jest przez prowadzącego zakład na podstawie kryteriów kwalifikacyjnych, będących wykazem substancji i kategorii

substancji niebezpiecznych wraz z określonymi ilościami, odrębnymi w odniesieniu do zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku. Kryteria kwalifikacyjne implementujące Załącznik 1 Dyrektywy Seveso III, zgodnie z delegacją zawartą w ustawie zmieniającej, zostaną przygotowane przez ministra właściwego ds. gospodarki, który w drodze rozporządzenia określi rodzaje i ilości znajdujących się w zakładzie substancji niebezpiecznych, decydujących o jego zaliczeniu (lub nie) do kategorii zakładów o zwiększonym lub dużym ryzyku. Rozporządzenie to nie zostało jeszcze opublikowane. Do czasu jego wejścia w życie obowiązuje rozporządzenie Ministra Gospodarki z 10 października 2013 r.⁵

Zgłoszenie

Analogicznie jak dotychczas, a więc zgodnie również z nowymi przepisami, prowadzący zakład o zwiększonym lub dużym ryzyku obowiązany jest do zgłoszenia go właściwemu organowi PSP. Warto przy tym pamiętać o doprecyzowanej definicji „właściwego organu PSP”. Dokument zgłoszenia prowadzący zakład, tak samo jak do tej pory, przekazuje równocześnie do wiadomości wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska. Zawartość zgłoszenia, określona w art. 250, uległa jednak pewnym modyfikacjom (punkty 6 i 7), zgodnie ze zmianami wprowadzonymi ustawą zmieniającą.

Art. 250. 2. Zgłoszenie, o którym mowa w ust. 1, powinno zawierać następujące dane:

- 1) oznaczenia prowadzącego zakład oraz kierującego zakładem, ich adresy zamieszkania lub siedziby; przez kierującego zakładem rozumie się osobę zarządzającą zakładem w imieniu prowadzącego zakład;
- 2) adres zakładu;
- 2a) adres strony internetowej zakładu;
- 3) informację o tytule prawnym;
- 4) charakter prowadzonej lub planowanej działalności zakładu lub instalacji;
- 5) rodzaj instalacji i istniejące systemy zabezpieczeń;
- 6) rodzaj i ilość substancji niebezpiecznej, w tym składowanej substancji niebezpiecznej, uwzględnianych przy zaliczeniu zakładu do zakładu o zwiększonym ryzyku lub zakładu o dużym ryzyku oraz charakterystykę fizykochemiczną, pożarową i toksyczną tych substancji;
- 7) charakterystykę terenu w bezpośrednim sąsiedztwie zakładu, ze szczególnym uwzględnieniem czynników mogących przyczynić się do zwiększenia zagrożenia awarią przemysłową lub pogłębienia jej skutków, w tym – jeżeli są dostępne – informacje dotyczące zakładów sąsiednich i obiektów, które nie są zakładami o zwiększonym ryzyku lub zakładami o dużym ryzyku oraz obszarów i zabudowań, które mogą być źródłem zagrożenia lub zwiększać ryzyko ich wystąpienia lub pogłębiać skutki awarii przemysłowej lub nasilić efekt domina.

Istotne zmiany dotyczące dokumentu zgłoszenia odnoszą się również do terminów. I tak, prowadzący zakład „nowy” jest obowiązany do dokonania zgłoszenia na co najmniej 30 dni przed dniem jego uruchomienia (w całości lub częściowo), natomiast prowadzący zakład „inny” w terminie roku od dnia zaliczenia zakładu do kategorii zakładu o zwiększonym lub dużym ryzyku. Definicje zakładu „nowego” i „innego” zostały określone w art. 243a ustawy. Prowadzący zakład jest obowiązany zgłosić właściwemu organowi PSP, na co najmniej 30 dni przed daną datą:

- termin przewidywanego zakończenia eksploatacji instalacji lub zamknięcia zakładu
- termin przewidywanej zmiany oznaczenia prowadzącego zakład lub kierującego zakładem
- a także
- każdą istotną zmianę ilości lub rodzaju substancji niebezpiecznej albo jej charakterystyki fizykochemicznej, pożarowej i toksycznej, zmianę technologii lub profilu produkcji oraz zmianę, która mogłaby mieć poważne skutki związane z ryzykiem awarii, w stosunku do danych zawartych w zgłoszeniu.

Program zapobiegania poważnym awariom

Wiele poważnych zmian zostało wprowadzonych w odniesieniu do programu zapobiegania awariom. Zgodnie ze znowelizowanym art. 251 ustawy Prawo ochrony środowiska, prowadzący zakład o dużym lub zwiększonym ryzyku sporządza program zapobiegania awariom, który następnie wdraża za pomocą gwarantującego odpowiedni do zagrożeń poziom ochrony ludzi i środowiska, stanowiącego element ogólnego systemu zarządzania zakładem systemem zarządzania bezpieczeństwem. Dotychczas stosowany termin system bezpieczeństwa

⁵ Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 10 października 2013 r. w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej. Dz.U. z 2013 poz. 1479

został zastąpiony sformułowaniem bardziej oddającym jego idee, tzn. systemem zarządzania bezpieczeństwem. Program zapobiegania awariom, który zgodnie z przepisami w ustawie zmieniającej, uwzględnia zagrożenia awariami przemysłowymi i złożoność organizacji w zakładzie, został rozszerzony o nowe punkty.

Art. 251. 4. Program zapobiegania awariom zawiera:

- 1) ogólne cele i zasady działania prowadzącego zakład;
- 2) wskazanie zadań i odpowiedzialności kierownictwa zakładu, w zakresie kontroli zagrożeń awariami przemysłowymi oraz zapewnienia odpowiedniego do zagrożeń poziomu ochrony ludzi i środowiska;
- 3) określenie prawdopodobieństwa zagrożenia awarią przemysłową;
- 4) zasady zapobiegania awarii przemysłowej w celu poprawy bezpieczeństwa;
- 5) zasady zwalczania skutków awarii przemysłowej;
- 6) określenie sposobów ograniczenia skutków awarii przemysłowej dla ludzi i środowiska w przypadku jej zaistnienia;
- 7) określenie częstotliwości przeprowadzania analiz programu zapobiegania awariom w celu oceny jego aktualności i skuteczności.

W odniesieniu do terminów prowadzący zakład o zwiększonym lub dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej przedkłada program zapobiegania awariom właściwemu organowi PSP oraz wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska: w przypadku zakładu „nowego” co najmniej na 30 dni przed dniem uruchomienia zakładu lub jego części, a w przypadku zakładu „innego” – w terminie roku od dnia zaliczenia zakładu do odpowiedniej kategorii. Co najmniej raz na 5 lat program podlega analizie i uzasadnionym zmianom, a także, jeżeli potrzebę zmiany uzasadniają względy bezpieczeństwa wynikające ze zmiany stanu faktycznego, postępu naukowo-technicznego lub analizy zaistniałych awarii przemysłowych. Jeżeli prowadzący zakład o zwiększonym lub dużym ryzyku nie dokonuje takich zmian, właściwy organ PSP wzywa do jego zmiany, wyznaczając termin jej dokonania.

System zarządzania bezpieczeństwem

W systemie zarządzania bezpieczeństwem wprowadzonych zostało szereg modyfikacji, począwszy od symbolicznych, mających na celu tylko doprecyzowanie pewnych pojęć, a zakończywszy na bardzo istotnych w odniesieniu do całego systemu. Prowadzący zakład o zwiększonym lub dużym ryzyku został zobowiązany do opracowania i wdrożenia apartego na ocenie ryzyka systemu, który ma stanowić element ogólnego systemu zarządzania zakładem. Przeznaczony do przeciwdziałania poważnym awariom system ma uwzględniać zagrożenia awariami przemysłowymi i gwarantować odpowiedni do zagrożeń poziom ochrony ludzi i środowiska. Ma on obejmować strukturę i złożoność organizacji, zakres odpowiedzialności, procedury, procesy oraz zasoby konieczne do określenia oraz wdrożenia programu zapobiegania awariom. Większość elementów, które należy uwzględnić w takim systemie, a które zostały wyszczególnione w art. 242 pkt. 4, została zmodyfikowana.

Art. 252. 4. W systemie zarządzania bezpieczeństwem należy uwzględnić:

- 1) określenie, na wszystkich poziomach organizacji, obowiązków pracowników odpowiedzialnych za działania na wypadek awarii przemysłowej, a także środków podjętych w celu uświadomienia potrzeby ciągłego doskonalenia;
- 2) określenie programu szkoleniowego oraz zapewnienie szkoleń dla pracowników, o których mowa w pkt 1, oraz dla innych osób pracujących w zakładzie, w tym podwykonawców;
- 3) funkcjonowanie mechanizmów umożliwiających systematyczną analizę zagrożeń awarią przemysłową oraz prawdopodobieństwa jej wystąpienia;
- 4) instrukcje bezpiecznego funkcjonowania instalacji, w której znajduje się substancja niebezpieczna, przewidziane dla normalnej eksploatacji instalacji, a także konserwacji i czasowych przerw w ruchu;
- 5) instrukcje sposobu postępowania w razie konieczności dokonania zmian w procesie przemysłowym;
- 6) systematyczną analizę przewidywanych sytuacji mogących prowadzić do awarii przemysłowych;
- 7) prowadzenie, z uwzględnieniem najlepszych dostępnych praktyk, monitoringu funkcjonowania instalacji, w której znajduje się substancja niebezpieczna, umożliwiającego podejmowanie działań korekcyjnych w przypadku wystąpienia zjawisk stanowiących odstępstwo od normalnej eksploatacji instalacji, w tym związanych ze zużyciem instalacji i korozją jej elementów;
- 8) systematyczną ocenę programu zapobiegania awariom oraz systemu zarządzania bezpieczeństwem, prowadzoną z punktu widzenia ich aktualności i skuteczności ze wskazaniem sposobu jej dokumentowania i zatwierdzania;
- 9) analizę wewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego – w przypadku zakładu o dużym ryzyku.

Raport o bezpieczeństwie

Prowadzący zakład o dużym ryzyku, który opracowuje raport o bezpieczeństwie, zgodnie ze zmianami wprowadzonymi ustawą zmieniającą powinien dodatkowo, oprócz dotychczasowych obowiązków, wykazać, że w raporcie zawarto informacje niezbędne do planowania i zagospodarowania przestrzennego. Doprecyzowano również, w odniesieniu do informacji służących do opracowania zewnętrznych planów operacyjno-ratowniczych, że należy je dostarczyć komendantowi wojewódzkiemu PSP.

Wymagania odnośnie do zawartości raportu o bezpieczeństwie zostaną opublikowane w rozporządzeniu wykonawczym. Prace nad rozporządzeniem trwają i dopóki nie zostanie opublikowane, wciąż obowiązuje rozporządzenie z 2003 r.

W odniesieniu do raportu o bezpieczeństwie wprowadzono, w stosunku do zakładów „nowych” i „innych”, dwa terminy: co najmniej 30 dni przed dniem uruchomienia zakładu „nowego” lub jego części oraz 2 lata od dnia zaliczenia zakładu „innego” do zakładu o dużym ryzyku.

Ustalono opłaty za zatwierdzenie raportu o bezpieczeństwie oraz za zatwierdzenie w nim zmian. Wielkość tych należności ma swoje odniesienie do ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej⁶. Zmodyfikowany został zapis dotyczący analizy i zmian raportu. Ustęp 1 art. 256: *1. Raport o bezpieczeństwie podlega, co najmniej raz na 5 lat, analizie i uzasadnionym zmianom, dokonywanym przez prowadzącego zakład o dużym ryzyku, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3.* zostało zastąpione sformułowaniem: *1. Prowadzący zakład o dużym ryzyku, co najmniej raz na 5 lat, dokonuje analizy raportu o bezpieczeństwie i wprowadza w nim uzasadnione zmiany.* W art. 256 w ust. 2 określone zostały dwie możliwości zmiany raportu o bezpieczeństwie. I tak, prowadzący zakład o dużym ryzyku zmienia raport, jeżeli (...) *potrzebę zmiany uzasadniają względy bezpieczeństwa wynikające ze zmiany stanu faktycznego, postępu naukowo-technicznego lub analizy zaistniałych awarii przemysłowych, z uwzględnieniem awarii przemysłowych, które wystąpiły w danym zakładzie oraz, jeżeli jest to zasadne, zdarzeń mogących prowadzić do awarii przemysłowej* i/lub *gdy wynika to z analizy realizacji lub przeciwdziałania wewnętrznego lub zewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego.* W przypadku, gdy prowadzący zakład nie dokonuje przytoczonych zmian, komendant wojewódzki PSP wzywa do zmiany raportu o bezpieczeństwie, wyznaczając termin.

Plany operacyjno-ratownicze

Wymagania dotyczące wewnętrznych i zewnętrznych planów operacyjno-ratowniczych również zostały w istotny sposób zmodyfikowane. Zgodnie z obecnie wprowadzonymi zmianami minister właściwy ds. wewnętrznych określi wymagania, jakim powinny odpowiadać wewnętrzne i zewnętrzne plany operacyjno-ratownicze. Obecnie obowiązujące rozporządzenie wydane zostało przez ministra właściwego ds. gospodarki⁷. Zmiana ministra odpowiedzialnego za przygotowanie rozporządzenia może, ale nie musi, oznaczać zmianę podejścia do planów operacyjno-ratowniczych. W odniesieniu do ich zawartości wprowadzona ustawą zmieniającą modyfikacja dotyczy sytuacji, gdy nie jest możliwe wskazanie sposobu usunięcia skutków awarii przemysłowej i przywrócenia środowiska do stanu poprzedniego. W tym przypadku, zamiast zabiegów mających na celu rekultywację, należy podać sposoby usunięcia zagrożenia dla zdrowia ludzi i stanu środowiska.

Podobnie jak w przypadku pozostałych procedur, również w odniesieniu do planów operacyjno-ratowniczych wprowadzono dwa terminy w stosunku do zakładów „nowych” i „innych”. I tak: co najmniej na 30 dni przed dniem uruchomienia zakładu „nowego” lub jego części, a w odniesieniu do zakładów „innych” w terminie 2 lat od dnia zaliczenia zakładu do kategorii zakładów o dużym ryzyku prowadzący zakład o dużym ryzyku jest obowiązany do przedłożenia komendantowi wojewódzkiemu PSP wewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego. Analogiczne terminy obowiązują w odniesieniu do obowiązku dostarczenia komendantowi wojewódzkiemu PSP informacji niezbędnych do opracowania zewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego, z uwzględnieniem transgranicznych skutków awarii przemysłowych.

Do dostarczenia, co najmniej raz na 5 lat, informacji na temat środków bezpieczeństwa i sposobu postępowania w przypadku wystąpienia awarii przemysłowych, został, tak jak dotychczas, zobowiązany prowadzący zakład

⁶ Ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej. Dz.U. z 2015 r. poz. 783

⁷ Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lipca 2003 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać plany operacyjno-ratownicze. Dz.U. Nr 131, poz. 1219

dużego ryzyka. Wykaz podmiotów został rozszerzony o zakłady sąsiednie, a zakłady opieki zdrowotnej, zgodnie z ustawą o działalności leczniczej, zastąpiono podmiotami leczniczymi.

Elementy systemu

Dyrektywa Seveso III, oprócz zmian kryteriów kwalifikacyjnych, kładzie duży nacisk na dwa elementy: zagadnienia związane z zagospodarowaniem przestrzennym, w tym kontrolowaniem lokalizacji nowych zakładów oraz zagadnienia związane z Konwencją z Aarhus dotyczącą dostępu do informacji, udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska.

Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

Zgodnie z zapisami ustawy zmieniającej (art. 73): *W obrębie zwartej zabudowy miast i wsi jest zabroniona budowa zakładów stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, a w szczególności zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej. Rozbudowa takich zakładów jest dopuszczalna pod warunkiem, że doprowadzi ona do ograniczenia zagrożenia dla zdrowia ludzi, w tym ograniczenia wystąpienia poważnych awarii przemysłowych, a także: Zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej lokalizuje się w bezpiecznej odległości od siebie, od osiedli mieszkaniowych, od obiektów użyteczności publicznej, od budynków zamieszkania zbiorowego, od obszarów, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 3, od upraw wieloletnich, od dróg krajowych oraz od linii kolejowych o znaczeniu państwowym.* Jednakże pojęcie „bezpiecznej odległości” nie zostało zdefiniowane, natomiast w ustawie zmieniającej znajduje się delegacja dla ministra środowiska do przygotowania rozporządzenia.

Art. 73a. Minister właściwy do spraw środowiska w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych i ministrem właściwym do spraw budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) sposób ustalania bezpiecznej odległości, o której mowa w art. 73 ust. 4 i 5,
 - 2) rodzaje poważnych awarii przemysłowych, których potencjalne skutki należy uwzględnić przy ustalaniu bezpiecznej odległości, o której mowa w art. 73 ust. 4 i 5,
 - 3) parametry graniczne oddziaływania potencjalnych skutków poważnych awarii przemysłowych w zakresie palności, wybuchowości i toksyczności substancji niebezpiecznych, których miejsca występowania należy uwzględnić przy ustalaniu bezpiecznej odległości, o której mowa w art. 73 ust. 4 i 5
- kierując się potrzebą zapewnienia wysokiego poziomu ochrony ludzi i środowiska.

Zapisy dotyczące szeroko rozumianego planowania i zagospodarowania przestrzennego zostały w ustawie zmieniającej uwzględnione również w poszczególnych procedurach, počawszy już od procedury zgłoszenia zakładu. Natomiast w odniesieniu do efektu domino można znaleźć zapis np. w art. 259: *Prowadzący zakład o zwiększonym ryzyku, zakład o dużym ryzyku oraz zakład niebędący zakładem o zwiększonym ryzyku lub zakładem o dużym ryzyku, będące zakładami sąsiednimi, współpracują w zakresie wzajemnego informowania się o czynnikach mogących przyczynić się do zwiększenia zagrożenia awarią przemysłową lub pogłębienia jej skutków, lub powodować wystąpienie efektu domino.*

Informowanie społeczności

Zgodnie z art. 261a prowadzący zakład o zwiększonym lub dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii jest obowiązany do podania do publicznej wiadomości:

- 1) oznaczenia prowadzącego zakład,
- 2) potwierdzenia, że zakład podlega przepisom w zakresie przeciwdziałania awariom przemysłowym oraz, że prowadzący dokonał zgłoszenia właściwym organom i przekazał im program zapobiegania awariom,
- 3) opisu działalności zakładu,
- 4) charakterystyki składowanych substancji niebezpiecznych decydujących o zaliczeniu zakładu, z uwzględnieniem ich nazw lub kategorii oraz zagrożeń, jakie powodują,
- 5) informacji dotyczących sposobów ostrzegania i postępowania społeczeństwa w przypadku wystąpienia awarii przemysłowej, uzgodnionych z PSP, a także:
- 6) informacji o opracowaniu i przedłożeniu właściwym organom raportu o bezpieczeństwie,

- 7) informacji dotyczących głównych scenariuszy awarii przemysłowej oraz środków bezpieczeństwa, które zostaną podjęte w przypadku wystąpienia awarii.

Informacje te prowadzący zakład udostępnia na swojej stronie www, w formie zrozumiałej dla przeciętnego odbiorcy, stale dostępnej i zgodnej ze stanem faktycznym. W odniesieniu do postępowania dotyczącego sporządzenia wewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego, wykaz podmiotów, którym prowadzący zakład o dużym ryzyku zapewnia możliwość udziału, został zwiększony o podmioty zewnętrzne, wykonujące prace na terenie zakładu, jednakże w ich przypadku musi zaistnieć potrzeba, aby były uczestnikami postępowania.

Natomiast, zgodnie z art. 267., właściwe organy PSP, na swoich stronach podmiotowych w BIP udostępniają:

- 1) informacje o zatwierdzonych raportach o bezpieczeństwie lub ich zmianach,
- 2) informacje o przyjętych zewnętrznych planach operacyjno-ratowniczych lub ich zmianach,
- 3) informacje o przedłożonych zgłoszeniach zakładów,
- 4) informacje o pozytywnie zaopiniowanych programach zapobiegania poważnym awariom,
- 5) informacje o kontrolach planowych w terenie,
- 6) informacje o możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie zewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego – na 30 dni przed jego przyjęciem,
- 7) informacje o decyzjach dotyczących wykorzystania nietechnicznych streszczeń zamiast pełnych dokumentacji w odniesieniu do informacji przekazywanych społeczeństwu,
- 8) instrukcje postępowania mieszkańców na wypadek wystąpienia awarii,
- 9) informacje o zamieszczeniu w publicznie dostępnym wykazie, aktualizowanym corocznie, wykazu substancji niebezpiecznych znajdujących się w zakładach o dużym ryzyku,
- 10) uzasadnienie odstąpienia od sporządzenia zewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego.

Udostępnianie informacji uzyskanych przez właściwe władze zostało określone w art. 267a i powiązane z ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko⁸.

Zapis, w którym: wójt, burmistrz lub prezydent miasta po uzyskaniu informacji od prowadzącego zakład na temat środków bezpieczeństwa i sposobu postępowania w przypadku wystąpienia awarii przemysłowych, podaje je do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo przyjęty na danym terenie, nie został zmieniony.

Podsumowanie

W krajach członkowskich Unii Europejskiej Dyrektywa Seveso III zastąpiła swoją poprzedniczkę (z numeracją II), która przestała tym samym obowiązywać z dniem 1 czerwca 2015 r. W Polsce została opublikowana ustawa z dnia 23 lipca 2015 o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw implementująca zapisy Dyrektywy Seveso III. W ciągu najbliższych kilku miesięcy powinny ukazać się rozporządzenia wykonawcze do ustawy. Oznacza to, że nasz system prawny dotyczący przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowym i ograniczania ich skutków w niedługim czasie może doczekać się stabilności.

Publikacja opracowana na podstawie wyników III etapu programu wieloletniego pn. „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy”, finansowanego w latach 2014–2016 w zakresie zadań służb państwowych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Koordynator programu: Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy.

⁸ Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Dz.U. Nr 199 poz. 1227 z późn. zm.